

GRADIVA ZA DOGODEK "OBNOVA NARAVE ZA ODPORNEJŠO PRIHODNOST"

1. Izhodiščna informacija

Avgusta 2024 je bila sprejeta Uredba (EU) 2024/1991 o obnovi narave (v nadaljevanju: Uredba) in postala neposredno pravno zavezujoča za Slovenijo.

Slovenija, kot druge države članice, je dolžna uvesti ukrepe, ki bodo prispevali k obnovi narave na način, da se do leta 2030 **zajame 20 % ozemlja EU, do leta 2050 pa vse** ekosisteme, ki jih je treba obnoviti. Poseben poudarek bo na ukrepih za obnovo 30 % površin habitatov iz prilog Direktive o habitatih in Direktive o pticah, ki so trenutno v slabem ohranitvenem stanju do leta 2030, prednostno znotraj območij Nature 2000. Ti ukrepi bodo vključeni v Nacionalni načrt za obnovo narave (NNON), katerega pripravo koordinira Ministrstvo za naravne vire in prostor (MNVP).

MNVP koordinira izvedbo Uredbe na nacionalni ravni preko medresorske posvetovalne skupine, ki vključuje 6 vsebinskih podskupin. Vsaka podskupina vključuje relevantne institucije z odločevalskimi pristojnostmi za različne resorje, ki jih pokriva Uredba.

Namen tega dokumenta je predstavitev stanja priprave NNON po posameznih členih Uredbe ter izhodišč in tem za razprave na dogodku »Obnova narave za odpornejšo prihodnost«, ki bo potekal 14. januarja 2026 na Brdu pri Kranju.

2. Obnova kopenskih, obalnih in sladkovodnih varovanih habitatov (4. člen Uredbe)

Obnova kopenskih, obalnih in sladkovodnih varovanih habitatov se nanaša prednostno na habitatne tipe, ki so že deležni varovanja po Direktivi o habitatih, pa tudi na habitate vrst iz Direktive o habitatih in Direktive o pticah, prednostno znotraj omrežja Natura 2000. Uredba zahteva, da se do leta 2030 uvede ukrepe obnove na 30 % območij, ki so v slabem stanju, in 30 % območij, ki so bila izgubljena, je treba ponovno vzpostaviti. Uredba za dolgoročne cilje zahteva, da se ti odstotki dvignejo na 60 % do 2040 in na vse habitate, ki potrebujejo obnovo, do leta 2050. Obstaja možnost uveljavljanja izjeme za zmanjšanje teh ciljev za 10 % in dodatno znižanje pri široko razprostranjenih habitatnih tipih.

V sklopu tega so se pripravile in izvedle metodologije za ugotavljanje stanja habitatnih tipov in vrst (del poročanja po 17. členu Direktive o habitatih) ter postavljanje referenčnega stanja, na podlagi katerega se potem določajo skupne ciljne površine za obnovo. To delo je opravil Zavod Republike Slovenije za varstvo narave (ZRSVN), v teku pa so usklajevanja metodologije z Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP).

Izhodišča za razpravo z deležniki in širšo javnostjo

Medtem ko so ukrepi obnove narave v veliki meri že pripravljeni v obstoječih nacionalnih strateških dokumentih, bo polna implementacija Programa upravljanja območij Natura 2000 (PUN) še vedno predstavljala izziv in veliko medsektorskega usklajevanja.

Na delavnicah bomo razjasnili zahteve Uredbe in razpravljali o ovirah za temeljitejšo implementacijo PUN ter kako z njegovo boljšo izvedbo doseči tudi cilje NNON do 2030. Krepitev izvajanja PUN bo namreč do leta 2030 predstavljala prednostno nalogo za doseganje cilja Uredbe, saj prednostno naslavljanje območij Nature 2000 predvideva tudi Uredba sama.

3. Obnova morskih ekosistemov (5. člen Uredbe)

Obnova morskih ekosistemov se nanaša na habitatne tipe in habitate vrst, ki so deležne varovanja preko Direktive o habitatih in Direktive o pticah ter Okvirne direktive o morski strategiji, Skupne ribiške politike in Direktive o pomorskem prostorskem načrtovanju. Poleg tega Uredba uvaja še več kot 200 bolj podrobnih habitatnih tipov in več kot 20 vrst, ki jih obstoječa zakonodaja še ne pokriva. Cilji 5. člena Uredbe so enaki tistim za obnovo kopenskih, obalnih in sladkovodnih varovanih habitatov po 4. členu.

V sklopu priprave vsebin za NNON so bili zbrani obstoječi podatki o stanju in kartiranja morskih habitatnih tipov. Podatki o stanju so omejeni le na Natura 2000 habitatne tipe in kot taki zelo omejeni. Kartiranja habitatnih tipov so bila opravljena v procesu priprave Načrta za upravljanje z morskim okoljem. Prav tako so bili zbrani obstoječi ukrepi, ki jih je Slovenija že sprejela s Programom upravljanja območij Natura 2000, Načrtom upravljanja z morjem, Načrtom upravljanja z ribištvom in Pomorskim prostorskim planom. Ti ukrepi bodo, tako kot v drugih državah članicah, usmerjeni predvsem na zavarovana območja, v katerih se lahko izvaja pasivna (»naravna«) obnova habitatnih tipov z umikom pritiskov na posamezne habitatne tipe in vrste. Predlog je, da se z NNON v polnosti izvede že sprejete ukrepe za povečanje morskih zavarovanih območij. Poleg tega bo treba bistveno povečati napore za bolj podrobno kartiranje morskih habitatnih tipov in za določanje stanja teh habitatnih tipov. Predlog temelji na sodelovanju MNVP (Direktoratov za naravo in za vode), MKGP, ZRSVN in Morske biološke postaje Nacionalnega instituta za biologijo.

Izhodišča za razpravo z deležniki in širšo javnostjo

Ukrepi NNON za ta člen bodo predstavljeni na delavniškem delu dogodka. Sledila bo razprava o zadostnosti predlaganih območij in ukrepih, ki bi jih še lahko vključili.

4. Obnova urbanih ekosistemov (8. člen Uredbe)

Obnova urbanih ekosistemov je novo področje, ki ga uvaja Uredba. Zahtevani cilji so, da države članice do leta 2030 ustavijo izgubo urbanih zelenih površin, po letu 2030 pa jih začnejo povečevati, dokler se ne doseže želenega stanja (ki ga država sama določi do leta 2030). Države lahko usmerijo svoje ukrepe le na urbana območja, ki imajo trenutno manj kot 45 % zelenih površin in manj kot 10 % pokritosti s krošnjami. Za določanje tako urbanih območij kot zelenih površin so določene metodologije s strani Evropske komisije.

Direktorat za prostor in graditev (MNVP) je pripravil pregled metodologij, jih testiral in izbral najprimernejšo za slovenske razmere (Priloga 1), opravljena sta bila tudi strokovna posveta (Pogovori stroke in Posvet o NNON v organizaciji Mreže za prostor). Urbana

območja za Slovenijo so skartirana, prav tako območja, kjer so ukrepi obnove urbanih ekosistemov po Uredbi nujni. Slovenija se lahko odloči, da uvede ukrepe na širšem naboru urbanih območij kot je minimalni obseg, ki ga določa Uredba.

Izhodišča za razpravo z deležniki in širšo javnostjo

Na temo urbanih ekosistemov smo v zbiranju pobud in predlogov javnosti prejeli eno največjih števil posameznih pobud, kar izkazuje velik interes javnosti za vključevanje v ta del NNON. Glede na to, da nam je kot državi omogočena prožnost glede tipov ukrepov za urbane ekosisteme kot tudi obseg, na katerega bi se osredotočili, je smiselno z javnostjo in deležniki prediskutirati okvir možnih ukrepov kot tudi ovire na področju izboljšanja omenjenih dveh kazalnikov ter možne pristope za njihovo naslovitev prek ukrepov (le-ti so lahko fiskalni, organizacijski, normativni, itd.).

5. Obnova prosto tekočih rek in poplavnih ravnic (9. člen Uredbe)

Države članice morajo prispevati k cilju zagotovitve dodatnih 25.000 km prosto tekočih rek v Evropi. Prosto tekoče reke ali njihove odseke se določa po predpisani metodologiji (Priloga 2), ki določa, da se kot prepreke štejejo tako prečne (npr. jezovi, pregrade), vzdolžne (npr. obrečne utrditve in nasipi) kot tudi vertikalne (npr. kanali, kjer se prekine povezava med reko in podtalnico). Države članice morajo pripraviti popis prepek in odstraniti tiste zastarele/nepotrebne ovire, katerih odstranitev omogoča ponovno vzpostavitev hidroloških in hidromorfoloških procesov. Končna različica metodologije je bila s strani Evropske komisije potrjena konec novembra 2025. Odstranitve ovir se štejejo od leta 2020, zato so bile tudi že zbrane določene informacije o renaturacijah in odstranitvah ovir od leta 2020.

Izhodišča za razpravo z deležniki in širšo javnostjo

Iz predlogov, pobud in sporočil prejetih preko spletne ankete različnih deležnikov in javnosti je razvidno, da obstaja veliko različnih interpretacij tega člena in tudi nerazumevanja zahtev Uredbe, zaradi česar bodo na začetku delavnice predstavljeni osnovni pojmi metodologije za določanje prosto tekočih rek.

Na delavnici bodo jasno pojasnjena izhodišča in možnosti prilagoditve pristopa na nacionalni ravni v skladu z Uredbo in naravovarstvenim stanjem ter obstoječimi podatki v Sloveniji. Metodologija dopušča opredelitev t.i. nacionalnega pristopa. Na delavnicah bomo razpravljali o njegovih parametrih s poudarkom na rekah ali vseh vodotokih, definiciji zastarele (»obsoletne«) ovire, dolvodnih in gorvodnih ovirah izven državnih meja, določitvi homogenega odseka. Za smiselno postavljene parametre je treba tudi opredeliti prioritete za prosto tekoče reke v smislu, katere reke/regije/vodna telesa so v Sloveniji naravovarstveno pomembna.

6. Obnova opravevalcev (10. člen Uredbe)

Uredba določa, da mora biti upad opravevalcev zaustavljen do leta 2030, po tem letu pa je treba doseči trend zviševanja populacij opravevalcev, dokler se ne bo doseglo zadovoljivo stanje. Pri tem Evropska komisija določi metodologijo spremljanja opravevalcev z izvedbenim aktom.

Izvedbeni akt Evropske komisije je začel veljati 16. 12. 2025 (Priloga 3). V roku enega leta morajo države članice vzpostaviti predpisane monitoringe.

Izhodišča za razpravo z deležniki in širšo javnostjo

Trenutno se opraševalcem v Sloveniji ne sledi sistematično (izvajajo se monitoringi travniških metuljev, a ne tako široko kot to zahteva Uredba). Zaenkrat še ni znano, na katere vrste opraševalcev se bo slovenski monitoring osredotočal, za je še preuranjeno govoriti o specifičnih ukrepih. Zato bo tema opraševalcev združena z razpravo o obnovi kmetijskih ekosistemov po 11. členu Uredbe.

7. Obnova kmetijskih ekosistemov (11. člen Uredbe)

Uredba uveljavlja pristop obnove kmetijskih ekosistemov na nacionalnem nivoju (tako v območjih z naravovarstvenim statusom kot izven njih) preko vzpostavitve ukrepov, ki bodo zagotavljali izboljšanje stanja na teh ekosistemih, predvsem za splošno razširjene ptice kmetijske krajine in druge, za ohranjanje biotske raznovrstnosti pomembne elemente te krajine. Za ugotavljanje uspešnosti izvajanja teh ukrepov so z Uredbo predpisani kazalniki in zahteva, da je treba ukrepe zastaviti tako, da dosežejo zadovoljivo stanje obveznih kazalnikov, ter ohranjanje zadovoljivega stanja. Države članice morajo izvajati ukrepe za izboljšanje stanja pogostih vrst ptic kmetijske krajine, ki so del indeksa ptic kmetijske krajine. Poleg tega morajo iz nabora spodaj navedenih kazalnikov izbrati vsaj 2:

- Indeks travniških metuljev
- Zaloge organskega ogljika v obdelovanih mineralnih tleh
- Delež kmetijske krajine z elementi visoko-raznovrstne krajine

Monitoring ptic kmetijske krajine že poteka (MKGP). Izvedena je tudi poglobljena analiza štirih vrst ptic kmetijske krajine, ki so v upadu (poljski škrjanec, drevesna cipa, rjava penica in repnik). Analiza vključuje tudi predloge za obrnitev upada. V usklajevanjih med MNVP, MKGP, ZRSVN in stroko (Kmetijski institut Slovenije, Hmeljarski institut, Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije, Nacionalni institut za biologijo, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani) je bilo odločeno, da bo Slovenija sledila kazalnikom Zaloge organskega ogljika v obdelovanih mineralnih tleh (ukrepi že obstajajo v trenutnem Strateškem načrtu Skupne kmetijske politike in v Nacionalnem energetske in podnebne načrtu) ter Delež kmetijske krajine z elementi visoko-raznovrstne krajine (ukrepi že obstajajo). Poleg tega poteka identifikacija obstoječih ukrepov pod Skupno kmetijsko politiko, ki bi bili lahko prenešeni tudi v prihodnjo finančno perspektivo. Na delavnicah s kmetijskimi deležniki (12. 12. 2025 in 17. 12. 2025, v sodelovanju z MKGP in Ministrstvom za javno upravo) so bili identificirani predlogi novih ukrepov.

Izhodišča za razpravo z deležniki in širšo javnostjo

Na podlagi rezultatov že izvedenih delavnic s kmetijskimi deležniki bomo na dogodku nadaljevali razpravo, kako izboljšati naravovarstvene intervencije pod Skupno kmetijsko politiko z vključevanjem že izoblikovanih predlogov.

8. Obnova gozdnih ekosistemov (12. člen Uredbe)

Uredba uveljavlja pristop obnove gozdnih ekosistemov na nacionalnem nivoju (tako v območjih z naravovarstvenim statusom kot izven njih) preko vzpostavitve ukrepov, ki bodo zagotavljali izboljšanje stanja na teh ekosistemihi oziroma ohranjanje želenega stanja. Za ugotavljanje uspešnosti izvajanja teh ukrepov so z Uredbo predpisani kazalniki in zahteva, da je treba ukrepe zastaviti tako, da dosežejo zadovoljivo stanje obveznih kazalnikov, ter ohranjanje zadovoljivega stanja. Države članice morajo slediti kazalniku indeksa ptic gozdne krajine (pogoste vrste ptic). Poleg tega morajo iz nabora spodaj navedenih 7 kazalnikov izbrati vsaj 6 kazalnikov:

- Stoječi odmrli les
- Ležeči odmrli les
- Delež gozdov z neenakomerno starostno strukturo
- Gozdna povezljivost
- Zaloge organskega ogljika
- Delež gozdov, v katerih prevladujejo domorodne drevesne vrste
- Raznovrstnost drevesnih vrst

V sklopu medresorske delovne skupine so potekala usklajevanja o odločitvi, katerim kazalnikov se bo sledilo. Organiziran je bil tudi strokovni posvet s predstavniki Zavoda za gozdove Slovenije, Kmetijsko-gozdarske zbornice Slovenije, Nacionalnega instituta za biologijo, Gozdarskega instituta Slovenije, Oddelka za gozdarstvo Biotehniške fakultete v Ljubljani, ter MNVP in Direktorata za gozdarstvo (MKGP). Na nivoju državnih sekretarjev MNVP in MKGP je bila sprejeta odločitev, da bomo v Sloveniji sledili vsem 7 kazalnikom. V primerjavi z večino evropskih držav je naravovarstveno stanje gozdov v Sloveniji ugodno, zato se za ukrepe v NNON primarno zbirajo obstoječi ukrepi iz Programa upravljanja območij Natura 2000 in območnih gozdno-gospodarskih načrtov.

Izhodišča za razpravo z deležniki in širšo javnostjo

Na temo obnove gozdnih ekosistemov je s strani javnosti prišlo že več pobud. Zbrani so bili tudi obstoječi ukrepi, ki naslavlajo kazalnike. Na delavnici se bodo udeleženci lahko opredelili do identificiranih ukrepov in podali predloge za dodatne ukrepe.

9. Sadnja dreves (13. člen Uredbe)

Uredba zahteva da se v Evropski Uniji do leta 2030 zasadi vsaj 3 milijarde novih dreves v skladu z ekološkimi principi in z zagotavljanjem vrstne in starostne raznolikosti, prednostno z domorodnimi vrstami. Ukrepi za doseganje tega cilja bodo povečevali ekološko povezljivost in se bodo vezali na pogozdovanje, sadnjo dreves in povečanje zelenih urbanih površin.

Glede na visoko gozdnatost Slovenije in trende zaraščanja bo doprinos Slovenije k temu členu primerno manjši. Že sedaj se v okviru javne-gozdarske službe izvaja sadnja dreves za obnovo površin znotraj gozdne maske (med 830.000 in milijon drevesi na leto). Zbirajo se tudi podatki o sadnji dreves v mestih (podatki so bolj razdrobljeni in neenotni), govorimo pa o nekaj tisoč drevesih na leto v slovenskih mestnih občinah.

Izhodišča za razpravo z deležniki in širšo javnostjo

Glede na navedeno bo tema združena z razpravo o obnovi gozdnih ekosistemov (javna gozdarska služba) in obnovi urbanih ekosistemov.

10. Priloge

Priloga 1 – Obnova urbanih ekosistemov v Sloveniji (8. člen)

Priloga 2 – Metodologija za določanje prosto tekočih rek (9. člen, angl.)

Priloga 3 – Izvedbeni akt Komisije z metodologijo za spremljanje opraševalcev (10.člen)